

LA "FEBRE D'OR" A MATARÓ

Evolució del tèxtil la segona meitat del segle XIX (1)

La indústria tèxtil a Mataró a partir de mitjan segle XIX es converteix en l'eix de la vida econòmica local. Com a indicadors de la seva preeminència relativa tenim les matrícules industrials i de comerç dels anys 1862 i 1882, i una relació de les bases impositives, també de la indústria i el comerç, de l'any 1870, documents que mostren com el sector tèxtil es situa en vint anys d'un 34 per cent de la recaptació impositiva local a un 47 per cent (2).

L'any 1862 sobre un total de 59.879 ptes., la indústria tèxtil en paga 20.401 (34,07 per cent), de les quals la filatura i el tissatge mecànic, realitzat en les mateixes factories, suposa un 79,42 per cent de l'impost sectorial. L'any 1870 les bases impositives sumen 1.240.370 ptes., de les quals 549.857 (44,33 per cent) pertanyen al tèxtil; de nou la filatura i el tissatge mecànic són els capdavanters, amb un 85,94 per cent de les bases del sector. L'any 1882 sobre un total de 133.593 ptes. d'impost el sector tèxtil contribueix amb 63.375 (47,43 per cent), essent el tissatge i la filatura mecànica els subsectors claus amb 89,55 per cent.

A partir de 1882 no tenim, en el que resta de segle, matrícules industrials ni cap document que ens permeti copsar clarament l'evolució del tèxtil dins l'activitat econòmica local. Però fonts fragmentàries, notícies de premsa, i l'indicador dels motors instal·lat, mostren prou bé la tendència evolutiva: permanència de la filatura i el tissatge mecànic com a eix del sector, i aparició constant d'indústries del gènere de punt de diversa envergadura.

CRISI I CREIXEMENT.

La vida de la indústria tèxtil es mou al voltant de les crisis de comandes, i l'èxit generat pels conflictes bèl·lics forans i les mesures proteccionistes. Bastirem una cronologia de les línies generals d'aquesta evolució a Mataró, des d'una perspectiva estrictament econòmica, deixant de banda, tot i la seva rellevància, l'activitat vaguista del moviment obrer, que també hi incideix, encara que de manera menor.

— A partir de l'any 1849 l'activitat de la indústria tèxtil es manifesta puixant, i en els anys 1854-1856 es basteixen tres filatures, quan feia deu anys que no se'n construïen de noves. La crisi conjuntural, a causa dels fets polítics i l'epidèmia de còlera, del mateix bienni 1854-1856 no va afectar massa Mataró i la conjuntura de creixement s'aferma passades aquelles circumstàncies, continuant els bons temps per al tèxtil. Els anys 1856-1861 són excel·lents, sobretot el 1858, quan, tot i l'atur relatiu del mes de març, augmenten en un 33 per cent els fusos instal·lats a la filatura, els telers mecànics en un 180 per cent, els telers manuals en un 85 per cent, i en quatre de les fàbriques de filats i teixits s'incorporen potents motors de vapor.

— La crisi de la 'fam de cotó', arran la guerra americana, es fa aguda els anys 1864-65. El desembre de 1864 les fàbriques més importants de Mataró són aturades, i haurem d'esperar els darrers mesos de 1865 perquè la situació canviï. El mes de novembre d'aquell any hom considera que les circumstàncies crítiques *felizmente han terminado*. De tota manera, són gairebé trenta les empreses de tissatge i punt que tancaran definitivament, les de menys recursos per a resistir la crisi.

— A partir d'aleshores assistim a un cicle de desplegament continuat de la vida econòmica. De 1869 a 1873 es viuen uns anys en general bons al redós del conflicte franco-prusià, i són excel·lents els de 1875, 76 i 77: obren 15 fàbriques de tissatge, 41 de gènere de punt, i la filatura augmenta la capacitat productiva incorporant nous motors i més màquines, situació favorable que aprofita l'Ajuntament per crear un nou impost destinat a les indústries: hauran de pagar 50 cts. per cada 100 quilos de carbó.

— La crisi de demanda iniciada l'any 1874, a causa de la política lliurecanvista, té els seus efectes a Mataró a finals de 1878, i l'any 1879 la crisi és general: el març hi ha tancades tres fàbriques, el novembre la situació dels obrers sense feina és crítica, i s'han de donar socors als aturats, circumstància que dura fins a l'estiu de 1881. Per a resoldre els problemes estructurals els cotoners demanen canvis aranzelaris, amb la baixada d'impostos a les exportacions antillanes, ja que havien de pagar igual i competir amb desavantatge amb els productes estrangers. De 1882 a 1885 es torna a viure uns anys bons, però a la fi de 1885 torna a plantejar-se la crisi, que s'aguditza la primavera de 1886, l'octubre d'aquest any a moltes de les filatures es treballava mitja jornada i fàbriques de teixits tancaven, situació que es complica el 1887; l'estiu d'aquest any la crisi és general. El clima econòmic recessiu es va mantenint, amb períodes d'alguna activitat, però a final de 1890 tanca alguna fàbrica de filats.

— La llei de relacions comercials antillana de 1891 provoca gran demanda d'articles tèxtils, en obrir aquells mercats al comerç peninsular. A Mataró la filatura treballa a ple rendiment, el tissatge continua endavant i apareix alguna indústria nova, però el sector més dinàmic és el del gènere de punt que es mecanitza ràpidament, obrint noves indústries de gran empenta. Anys excel·lents que s'estronquen el 1898 a causa de la fallida colonial, en independitzar-se les colònies antillanes. A Mataró hom parla de *debacle* per la pèrdua d'aquells mercats, i la consegüent paràlisi progressiva de la fabricació.

— De 1899 a 1914 la crisi va arrelant en l'activitat industrial. El setembre de 1900 les fàbriques de filats treballen a mitja jornada i es van paralitzant; el febrer de 1901 s'atura Mas; el febrer de 1903 s'atura Baladia i Sala i es comenta que és possible que no torni a obrir, com efectivament succeeix. Al punt es treballa 3/4 de jornal, i hom es queixa dels elevats preus del cotó. L'any 1904 la fallida és total, dades de 1906 ens indiquen que a Mataró, dels 106 vapors instal·lats, en funcionen només 43. És en aquest temps quan desapareixen, menys una, totes les grans fàbriques de filats i teixits mecànics. Les societats propietàries liquiden els negocis per manca de resultats positius, i una d'elles, Arenas, intenta la reobertura de nous establiments a la vora d'algun riu, per aprofitar l'energia hidroelèctrica, i reduir els elevats costos de combustible. És llavors quan Mataró queda configurada com a ciutat del gènere de punt, per la fallida dels altres subsectors del tèxtil, i a causa de l'eficàcia de les indústries del punt, que, tot i la conjuntura desfavorable, troben una sortida en un cert comerç americà, fins a la guerra europea de 1914-1918, que provoca una gran demanda de productes (3).

ESTRUCTURA DELS SUBSECTORS.

Indicarem les línies estructurals en les quals es mouen els subsectors del tèxtil: filat, tissatge i punt, i la seva articulació a la ciutat: evolució global, durada dels negocis i aparició de nous, mecanització, etc., a través d'una anàlisi indicativa dels Quadres 1-4. Cal recordar, també, que hi havia un seguit d'indústries auxiliars del tèxtil, que no tractem en aquesta anàlisi per la seva marginalitat quantitativa: blanquejadors, tintorers, reparadors i constructors de màquines, etc., algunes de tanta importància com Massana, Llinàs, Marchal, Layret, Coll i Regàs, etc.

- Filats:

És l'activitat fonamental en el període analitzat, ja que els fusos augmenten contínuament, junt amb el tissatge mecànic, que es realitzava a les mateixes factories. Són els subsectors cabdals del tèxtil local fins a la dècada dels vuitanta, des d'un punt de vista impositiu, 89 per cent del sector l'any 1882. No podem distingir la importància relativa de cada subsector degut a les característiques de les fonts fiscals, llevat de l'any 1862 quan la filatura representa un 43 per cent del sector i el tissatge mecànic un 35 per cent; de tota manera, s'ha d'entendre la fàbrica de filar i teixir com una unitat de producció.

L'èxit econòmic del tèxtil els anys cinquanta, duu a la implantació de més fusos a les fàbriques en funcionament. De 1855 a 1862 es passa de 23.760 a 39.675, augment considerable, que es fonamenta en la inversió duta a terme, fonamentalment l'any 1858, a Busqueta i Sala, Germans Arenas, Germans Biada i Antonio Bonet, tot i que en empreses més petites també hi ha augments de menys consideració, i s'implanta una factoria nova, la de Melcior Alsina. De l'any 1862 a 1882 es torna a produir un augment de fusos a l'escalf de la conjuntura de creixement, arribant als 64.083. Les indústries augmenten la capacitat productiva i n'apareixen de noves: els anys 1862-1863 Escubos i Fill (motor de 12 cv), Miquel Ferrer i Fill, i la Cia. Rafart i Roldós que basteix una gran filatura al carrer de la Mercè amb un motor de 69 cv; l'any 1868 s'estableixen Sala Baladia i Coll amb un motor de 50 cv (1868); el 1869 els Germans Biada venen la fàbrica als Germans Mas que inverteixen de seguida en millores, i també el mateix any Germans Alsina es converteix en la Cia. Alsina i Ferrer, una nova aplicació de capital; l'any 1875 Mas amplia la fàbrica; l'any 1876 Arenas incorpora un motor de 70 cv; el 1877 és Baladia i Sala que implanta dos vapors de 100 cavalls cada un d'ells; el 1880 obre Fonrodona i Cia., i l'any després la Cia. Jordana i Espiell amb un motor de 40 cv.

La crisi industrial es fa palesa en la filatura amb algunes fallides, com la de Gordils i Dalmau l'any 1864; a resultes de la *fam de cotó* i la manca de competitivitat d'una empresa amb l'utilatge tecnològicament endarrerit, la fàbrica passa a mans de la vídua de Julià Vinyas. Gironès, que havia tancat l'any 1856, torna a obrir el 1860 sota la raó social Estol, Gironès i Carrau, a l'estímul del moment, i tanca de nou dos anys després per la crisi. La Cia. Planell i Bonet tancarà l'any 1879, a causa de la nova crisi i, per les mateixes raons, l'any 1886, la Cia. Alsina i Ferrer instal·lada a l'edifici fàbrica de l'Havana núm. 1, propietat dels hereus Baladia, que llogaran l'estatge als Germans Esquerra. La fàbrica de la Cia. Rafart i Roldós tanca cap a 1889, passant a mans de Joaquim Coll i Regàs, que la destina a fabricació de punt. Una nova fallida conjuntural és la de Fonrodona i Cia., que es produeix l'any 1891.

A partir del 1882 tenim l'indicador dels motors instal·lats en aquestes indústries per a conèixer la seva evolució. Ens adonem que gairebé tots els nous vapors, que vénen a substituir màquines velles són instal·lats en els anys d'eufòria de la dècada dels noranta: Vinyas i Sanglas (60 cv), Vda. Arenas (50 cv), Sala, Baladia i Coll (125 cv), Fills Esquerra (2x60 cv, 2x30 cv), i Germans Mas (2x128 cv). La Cia. Baladia, Sala i Coll aixeca una fàbrica a la prolongació del carrer Sant Benet, que entra en funcionament els anys vuitanta, i el 1893 hi posen un nou vapor de 125 cv. Són anys excel·lents per al negoci, sota la protecció de la política aranzelària del govern, però quan l'imperi colonial fa fallida, arrossega al seu darrera totes les indústries que en vivien.

En la nova circumstància econòmica, Mataró veurà reconvertir la seva indústria, essent el filat i el tissatge els subsectors que aviat fan fallida. Hi ha empreses que resisteixen alguns anys, treballant de manera intermitent, però la pràctica totalitat acaba baixant la porta, acomiadant els obrers i venent l'utillatge i edificis. Aquest és el camí que segueixen Vda. Arenas, Baladia i Sala, Germans Esquerra, Germans Mas, Rafart i Roldós, Escubos, Jordana i Espiell, etc. La crisi de les grans indústries tèxtils es produeix per la confluència de la pèrdua dels mercats colonials i els elevats costos que suposava l'energia tèrmica, o sia, el preu del carbó que alimentava els vapors.

La fallida més representativa és la de Baladia i Sala (abans Busqueta i Sala, i Rius i Sala), l'empresa més important de Mataró i una de les capdavanteres del Principat en els anys seixanta i setanta del segle XIX, quan era dins el grup directiu de l'Institut Industrial de Catalunya, la patronal cotonera més influent, i havia estat la primera fàbrica a Espanya a fabricar muselines. Pel que fa a la fàbrica Arenas, no es tracta tècnicament d'una fallida, ja que els propietaris tanquen la factoria de Mataró per obrir-ne una a Campdevàrol, lloc on podien fer anar la maquinària amb energia hidràulica (4).

– Tissatge:

L'ànima del subsector són aviat els telers mecànics, que augmenten extraordinàriament la capacitat productiva rebaixant els costos dels teixits acabats. Les xifres indiquen un increment constant dels telers mecànics i disminució progressiva dels manuals.

A partir de l'any 1855 l'èxit dels productes tèxtils duu a plantejar noves inversions en el sector, que en el tissatge es manifesta en l'augment dels telers mecànics i manuals, i en la implantació d'11 noves empreses. El 1858 hi ha una eufòria general: l'industrial de Reus, Jacint Barrau, inventor d'un teler mecànic famós a totes les nacions industrialitzades, i propietari de diverses fàbriques a diferents indrets, obre una indústria de panes amb 85 telers mecànics, i Biada Germans, dedicats a muselines, elefants, florets, percalines i empeses, en col·loquen 40 de nous. L'any 1860 noves fàbriques implanten telers mecànics: Gordils i Dalmau, Arenas, Rafart i Roldós, Roldós i Rafart, Escubos i Fills, i el 1861 tornen a entrar en funcionament els telers de Busqueta i Sala, indústria que l'any abans havia patit un incendi total en les seves instal·lacions.

Els telers mecànics tenen una implantació geomètrica. De 1855 a 1862 passen de 135 a 577, creixement d'un 325 per cent, i l'any 1882 s'arriba a la xifra de

1.376. L'èxit industrial del període 1869-1877 es manifesta en l'aparició de 15 noves empreses dedicades al tissatge, algunes d'elles molt importants: la Cooperativa Obrera Mataronense, Escubos (fabricants de faixes), Oliver i Fonrodona (especialistes en lones), etc.

Les crisis afecten de manera diversa aquestes empreses: Roldós i Rafart, i Barrau tanquen arran la 'fam de cotó', que duu a la fallida a 12 empreses del tissatge. La crisi dels anys vuitanta suposa la fi de Fonrodona i Cia., Rafart i Roldós, i quatre factories menors. La Cooperativa que havia col·locat un motor de 50 cv l'any 1883, es traspassa al fabricant de Vilassar, Barrera, el 1897, etc.

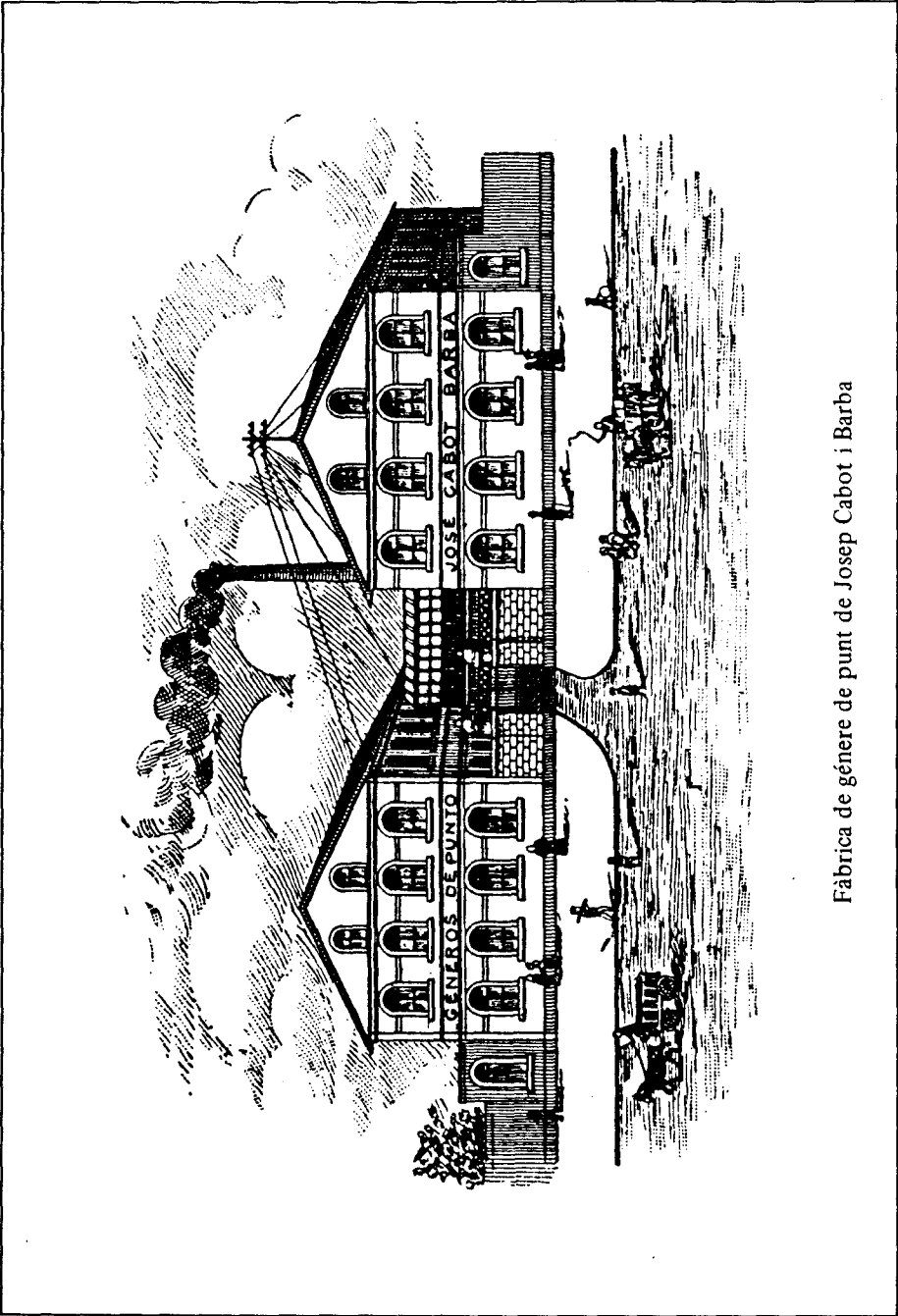
En el període 1882-1898 les fàbriques de telers mecànics continuen progressant i mecanitzant-se, i n'apareixen de noves, Julià Suari i Cia. (1886), Jaume Mas (1893), Fradera, Fonrodona i Cia. (1894), i Dionisi Serra (1897), en general a l'escalf dels bons negocis a partir de 1891, època daurada que acaba el 1898. Llavors, les empreses més importants del tissatge que, com hem vist, també eren filatures, pateixen progressivament la pèrdua dels mercats colonials, i van tancant.

Els telers manuals també progressen el període 1855-1862, sobretot l'any 1858: obre la fàbrica de Josep Escubos i Fills, amb 24 telers manuals, i sorgeixen moltes iniciatives, com la que protagonitza *La Igualadina Algodonera*, que munta una fàbrica amb 44 telers manuals, que curiosament només és en actiu sis mesos. L'any 1858 és el sostre de l'activitat dels telers manuals, que conjunturalment són molt rendibles al llarg de la dècada dels seixanta, però que aniran essent substituïts pels mecànics. Així, disminueixen les fàbriques que els usen i el nombre de màquines en funcionament; el fet és que dels 295 telers manuals dedicats al tissatge que hi havia l'any 1855, passem als 140 del 1882; en el mateix període els establiments fabrils que s'hi dedicaven passen de 22 a 13; el tissatge manual era un subsector en decadència.

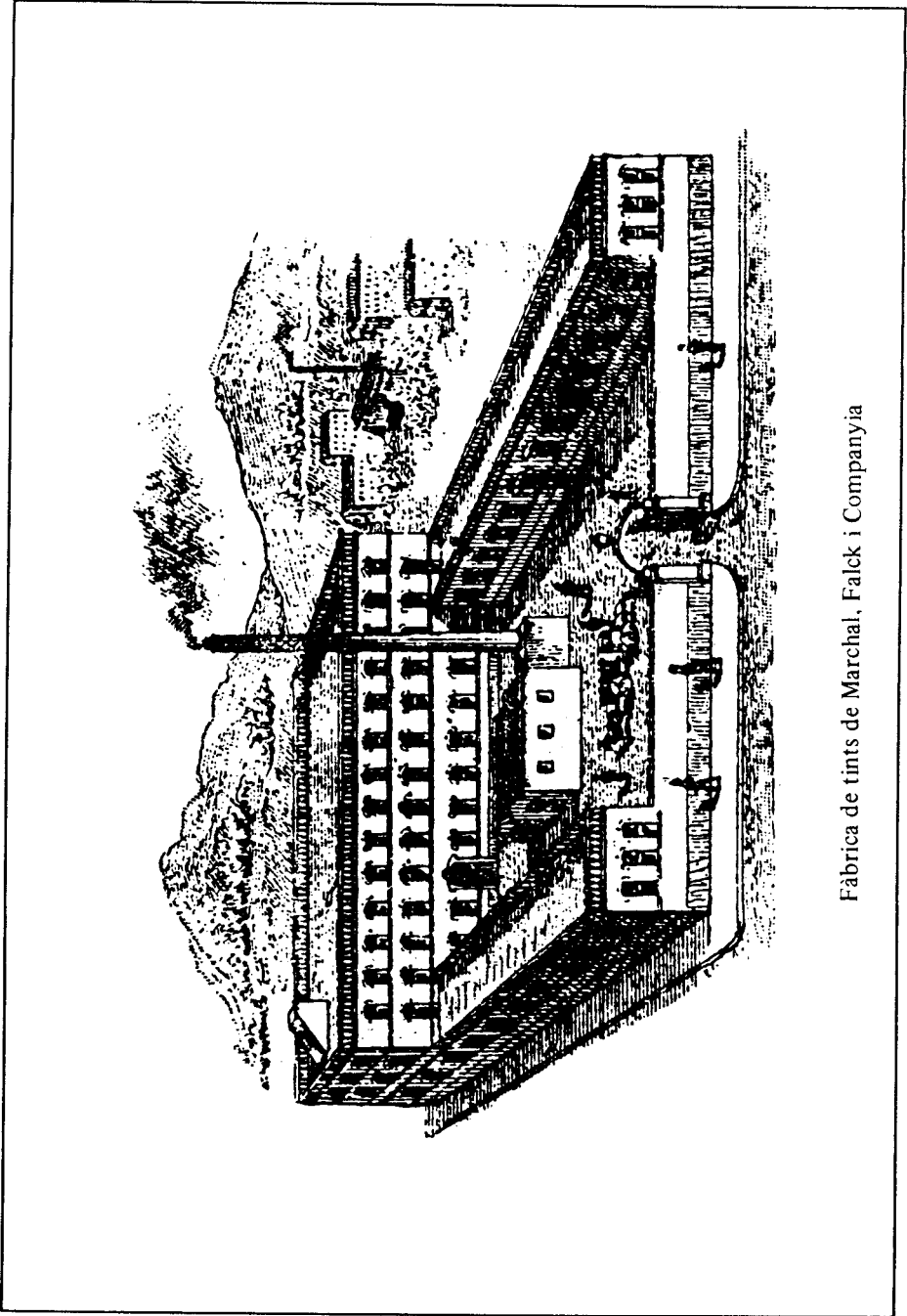
Hi ha indústries importants de telers manuals que tanquen arran la crisi de la 'fam de cotó': Aleix Baulenas (79 telers), Joan Campos (25 telers), Cia. Martorell i Batlle, Tomàs Volart, etc. Algunes nascudes els anys cinquanta es mecanitzen: Francesc Oliver i Germans Escubos; d'altres mantenen l'activitat durant molts anys: Josep Cortina (24 telers), Joan Finestras (23 telers), Francesc Sado (53 telers, decreixent els anys vuitanta), i Sert Germans, industrials de Barcelona que basteixen factoria a Mataró a començaments dels seixanta. Les altres indústries aquí no citades eren compostes per molt pocs telers (5).

— Punt:

Des de la perspectiva de la contribució industrial, el gènere de punt és un sector marginal; l'any 1882 representa un 6 per cent del tèxtil, però en la realitat econòmica de Mataró s'anirà consolidant com a indústria clau. El gènere de punt, lloc de confluència de múltiples iniciatives, experimenta un gran creixement a partir de mitjan segle. Així, dels 44 telers circulars de l'any 1855, passem als 158 el 1861, i en el mateix període neixen 19 noves empreses. En els anys 1869-1877 es produeixen uns resultats espectaculars amb l'establiment de 41 noves empreses, i les primeres fàbriques amb bateries: Marfà, Recasens, Julià, Barbosa, Minguell, Masoliver, etc.; i l'any 1882 s'arriba als 264 telers circulars. La crisi també afecta aquestes indústries; la de la 'fam de cotó' és definitiva per a 15 fàbriques que tanquen, i la dels anys setanta provoca la fallida de 10 petites empreses.

Fàbrica de gènere de punt de Josep Cabot i Barba

Fábrica de tintos de Marchal, Falck i Companyia

En la decisiva mecanització a través de la incorporació de les 'bateries' mogudes per motors de vapor i gas, Mataró és capdavantera, i les 63 de l'any 1882 es multipliquen ràpidament. A partir d'aleshores, i fins a l'any 1898, hi ha més de 55 motors nous, que s'incorporen a l'activitat productiva en 33 fàbriques, de les quals 20 són noves, indicador clar de la importància creixent del gènere de punt mecànic, sobretot en els períodes bons 1882/85: 25 motors a 17 empreses, i 1891/98: 20 motors a 19 empreses. Més dades de l'èxit del punt: l'any 1886 tanca la fàbrica de filats de la Cia. Alsina i Ferrer que a partir d'aleshores es dedicarà al gènere de punt sota la raó de Vda. Regàs, i en el mateix any sabem que la fàbrica de filats Arenas tenia 250 telers circulars. La dinàmica del subsector era puixant.

Si ens fixem en les indústries cabdals, n'hi ha que són successores dels antics mitgers que, a través de l'acumulació de capitals, han anat mecanitzant-se. Es el cas de Gaietà Marfà, que de jove havia marxat a Amèrica a comerciar, muntant cap a 1851 una fàbrica de punt amb 6 telers al Camí Ral; posteriorment té factoria a les Figueretes, i al Rabalet hi basteix la indústria més important de la ciutat, en la qual els seus successors hi col.loquen, els anys 1883-1884, quatre motors d'un total de 80 cv. Altres casos d'antics mitgers que deriven al gènere de punt i mantenen l'establiment d'una certa importància molt de temps són: els Escapa, instal.lats els anys trenta, i que dissoldran l'empresa el 1908; els Coll, dels anys quaranta; els Regàs, dels anys cinquanta, etc. D'altres fabricants de primera línia a finals de segle són: Francesc Julià, Narcís Colomer, la Cia. Falero i Recasens, la Cia. Cabot i Alabau, Nebots d'Antoni Regàs, i la Cia. Minguell i Peradejordi.

La contínua mecanització i perfeccionament de les màquines (bateries, telers rectilinis, cotons, etc.), duu a un gran augment en la productivitat i a la consegüent disminució dels preus, cosa que fa que el gènere de punt mataroní, amb la seva producció de mitges, mitjons, pantalons, camisetes, samarretes, guants, etc., domini aviat els mercats protegits de Filipines i les Antilles, on venien els productes de més categoria, quedant per al mercat nacional els més senzills. L'any 1879, al gènere de punt hi treballaven 1.700 dones i 90 homes, indústria que *mantiene por sí solo a una cuarta parte de la població trabajadora*, produint diàriament 19.200 camisetes i 42.000 mitjons. En els anys noranta hi havia al punt 5.000 obrers, dels quals tres quartes parts eren dones.

La crisi del 1898 també afecta el gènere de punt, però no de la manera crítica del filat i el tissatge. L'any 1903 hi havia una producció de 5.000 camisetes i 10.000 mitges i mitjons al dia, i hom considerava que el subsector havia patit un descens d'un 40 per cent, degut a la disminució de comandes antillanes i a l'augment del preu del cotó (6).

Francesc Costa i Oller

QUADRE 1: INDUSTRIES TEXTILS: FILAT, TEIXIT I PUNT, DE 1855 A 1882.

FABRIQUES DE FILATS.

EMPRESA	CARRER	1855	1861	1870	1882
Germans Arenas.....	Merce 9.....	3200f.....	6600f.....	+	7900f
Josep Girones i Fill.....	Raballet 19.....	1680f.....			
Girones, Estol, i Carrau.....	Raballet 19.....		2000f.....		
Busqueta/Baladia&Sala.....	S. Agusti 59.....	6200f.....	9000f.....	+	15.970f
Planell i Bonet/A. Bonet.S. Ramon 13.....		1500f.....	4000f.....	+	
Antoni Roldos.....	Hospital 28.....	2040f.....	1800f.....		
Bordils i Dalmau.....	S. Agusti 62.....	4040f.....	4040f.....		
Germans Biada.....	S. Joan 53.....	2760f.....	7960f.....		
Joaquim Esquerri.....	S. Agusti 52.....	2340f.....	3500f.....	+	5270f
Rafart, Roldos i C.....	Masot/Merce 55.....		1920f.....	+	6188f
Germans Alsina.....	Habana 1.....		855f.....		
Alsina i Ferrer.....	Habana 1.....			+	1355f
Mas Germans.....	S. Joan 53.....			+	12.320f
Escubos i Fill.....	Merce 55 bis.....			+	1960f
Vda. Julia Vinyas.....	S. Agusti 62.....			+	3100f
Sala, Baladia i Coll.....	Duba 44/Uhio.....			+	3300f
Miquel Ferrer i Fill.....	S. Joan 70.....			+	40f
Fonrodona i C.....	S. Ramon 15.....				5000f
C ^o Jordana i Espiell.....	Raballet 19.....				1680f

FABRIQUES DE TEIXITS.

EMPRESA	CARRER	1855	1861	1870	1882
M. Alsina/Alsina&Ferrer.....	Habana.....	14 tc.....		tc.....	14 tc
Josep Arenas.....	Merce.....		90 tm.....	tm.....	172 tm
Josep Agusti.....	S. Francesc P...3.....	3 tc.....	3 tc.....	tc.....	
Valeria/Joan Agusti.....	Pujol.....		3 tc.....	tc.....	
C ^o Busqueta i Sala.....	S. Agusti.....	120 tm.....	160 tm.....	tm.....	346 tm
Jacint Barrau.....	Hospital.....		85 tm.....		
Ignasi Babra.....	Raballet.....			tc.....	
Aleix Baulenas.....	Duba/Uhio.....	47 tc.....	79 tc.....		
Joan Campos.....	Figueretas.....	25 tc.....			
Josep Cortina.....	S. Rafael 1.....				24 tc
Francesc Casellas.....	Pujol 26.....			tc.....	1 tc
Felicia Cabot.....	S. Joan 14.....				3 tc
Enric Casoliva.....		12 tc.....			
Francesc Casanovas.....	Merce 29.....	13 tc.....	15 tc.....	tc.....	7 tc
Ramon Cardona.....	S. Pere 38.....	4 tc.....	6 tc.....	tc.....	
Fills Escubos.....	Habana.....		10tm/30tc.....	tm.....	150 tm
Antoni Esplugas.....	Camí Ral 28.....			tc.....	2 tc
Joan Finestras.....	Camí Ral 85.....	13 tc.....	15 tc.....	tc.....	23 tc
Joan Fabrellas.....		5 tc.....			
Felix Fonrodona.....	Camí Ral.....	18 tc.....	18 tc.....		
Miquel Ferrer i Fills.....	S. Joan 70.....				4 tm
Fonrodona i C ^o	S. Ramon 15.....				101 tm

C ^o Bordils i Dalmau.....	S.Agusti.....	8 ta.....	.....	.....	.....
Josep Julia.....	Prat 2.....	.....	tc.....	.....	.....
C ^o Martorell i Batlle....	Habana.....	25 tc.....	.....	.....	.....
Mas Germans.....	S.Joan.....	.....	ta.....	348 ta	.....
Joan Millach.....	.....	2 tc.....	.....	.....	.....
Francesc Oliver.....	Rabalet.....	24 tc.....	23 tc.....	.....	.....
C ^o Oliver i Fontrodona...	Rabalet 6.....	.....	ta.....	52 ta	.....
Salvador Pages i C ^o	Horta Barea.....	.....	.....	77 ta	.....
Dionisi Puig.....	Sta.Marta 48....	3 tc.....	3 tc.....	tc.....	1 tc
Andreu Pons.....	Montserrat 20....	.....	.....	.....	1 tc
Tomas Prat.....	Sta.Marta 36....	.....	tc.....	.....	.....
Jaume Presas.....	Cami Ral.....	10 tc.....	15 tc.....	.....	.....
Rafart,Roldos i C ^o	Merce 55.....	.....	15 ta.....	ta.....	126 ta
C ^o Roldos i Rafart.....	Rabalet.....	.....	30 ta.....	.....	.....
Antoni/Germans Roldos...	Hospital.....	15 ta.....	15 ta.....	.....	.....
Vda.Miquel Riera.....	Rambla.....	14 tc.....	20 tc.....	.....	.....
Antoni Rosal i C ^o	Montserrat.....	55 tc.....	.....	.....	.....
Felip Ruiz.....	Argentona.....	2 tc.....	2 tc.....	.....	.....
Sert Germans.....	Montserrat 35....	.....	tc.....	21 tc	.....
Francesc Sado.....	Montserrat 37....	.....	53 tc.....	tc.....	36 tc
Tomas Sague.....	S.Antoni.....	6 tc.....	.....	.....	.....
Didac Sola.....	Rabalet 38....	1 tc.....	5 tc.....	tc.....	4 tc
Joan Saborit.....	Montserrat.....	6 tc.....	.....	.....	.....
Salvador Esmandia.....	Rabalet 4.....	4 tc.....	4 tc.....	tc.....	3 tc
Germans Viada.....	S.Joan.....	.....	160 ta.....	.....	.....
Tomas Volart.....	Argentona.....	.....	29 tc.....	.....	.....
Agusti Vallterra.....	Pujol.....	3 tc.....	.....	.....	.....

FABRIQUES DE GENERE DE PUNT.

EMPRESA	CARRER	1855	1861	1870	1882
Francesc Aymerich.....	Duba 10.....	.....	.....	.....	2 tci
Pasqual Aymerich.....	Duba 12.....	.....	.....	tc.....	6 tci
Felip Alomar.....	Rabalet 51.....	.....	.....	.....	3 tci
Salvador/Francesc Arno..	S.Joan 33.....	.....	2 tci.....	tc.....	6 tci
Josep/Salvador Ayet....	S.Antoni 15....	4 tci.....	4 tci.....	tq.....	4 tq
Josep Alsina.....	.....	4 tci.....	.....	.....	.....
C ^o Alsina i Ferrer.....	Habana.....	.....	.....	.....	5 tci
Vda.Barbosa i fills....	S.Teresa 4B....	.....	.....	.....	4 bv
Jaume Bunyol.....	S.Joan.....	.....	2 tci.....	tc.....	.....
Felix Blanch.....	S.Francesc P.....	.....	1 tci.....	.....	.....
Josep Badia.....	S.Francesc P 26..	.....	.....	.....	2 tci
Casabo i C ^o	S.Bru 1B.....	.....	.....	.....	2 tci
Teresa Cuyas.....	.....	9 tci.....	.....	.....	.....
Jose Casteyo.....	Cami Ral 74....	.....	.....	.....	1 tci
Quadrada i C ^o	Caputxines 16....	.....	.....	.....	4 tci
Ferran/Bernat Cliville..	Molas.....	.....	6 tci.....	tc.....	.....
Domenec Castanyer.....	S.Benet 32.....	.....	.....	.....	11 tci
Bonaventura Colomer....	Caputxines.....	.....	.....	.....	7 tci
Lluís Codina.....	S.Joan.....	.....	24 tci.....	.....	.....

C°Cabot,Massa,Espín.....S.Antoni 60.....10tci/3tp
 C°Cabot i Llavina.....S.Antoni 60.....tci.....
 Francesc Coll.....S.Agusti 35.....3 tci.....6 tci.....tci.....10 tci
 Maria Coll.....S.Joan 23.....3 tci
 Salvador/Antoni Escapa.Figueroetas.....2 tci.....2 tci.....tci.....12 tci
 Joan Frigola.....Espenyas.....5 tci.....7 tci.....
 Guinovart i C°.....Pujol 10.....3 bg
 Erençou Jutglar.....Pujol 50.....1 tci
 Francesc Julia.....S.Antoni 84.....tci.....7 bv
 C°Llavina i Iniesta.....S.Joan 21.....8 tci
 C°Llovet i Torras.....Pujol 14.....3 tci
 Josep Lloix.....S.Rita.....2 tci
 Gaieta Marfa.....Cami Ral 82...6 tci.....6 tci.....tci...22bv/3tci
 Llorenç Marfa.....Riera.....9 tci
 Enric Marcilla.....S.Agusti 44.....7 tci
 Ramon Mulera.....S.Ramon 20.....tci
 Josep Mula.....2 tci
 Joan Mayo.....S.Ramon.....3 tci
 Masoliver i C°.....Amalia 2.....10bv/20tci
 Ramon Manen.....S.Agusti 41.....tci.....2tci/2b
 F.Xavier Minguell.....Hospital 9.....5 bv
 Claudi Nevat.....S.Joan 23.....tci
 Josep Nogues.....Cristobal.....12 tci
 Baltasar Niella.....Argentona 70.....tci.....2 tci
 Salvador Puig Nualart...Raballet 51.....4 tci
 Tomas Prat.....Prat.....10 tci
 Miquel/Josep Pou.....Riera.....2 tci.....4 tci
 Manuel Puig i Gali.....Pujol.....4 tci
 Manuel Plana.....S.Sadurni.....3 tci.....4 tci
 Joan Riu.....Sta.Teresa 9.....tq
 Felicia/Vda Regas.....Molas 5.....5 tci.....7 tci.....tci.....3 tci
 Joaquim Regas.....Molas 6.....1 tci
 Antoni Regas.....Molas 22.....3 tci.....tci.....9 tci
 Carles Rabell.....2 tci
 Josep A.Recasens.....Real 95.....9 tci
 C°Recasens i Falero.....S.Marta 44.....5b/10tq/10tci
 Josep/Eaili Rovira.....S.Joan 8.....2 tci.....5 tci.....tci
 Ribas i Ortiz/P.Ribas...Figueroetas 1.....tci.....6 tci
 Joan/Andreu Sans.....S.Agusti 46.....3 tci.....tci.....11 tci
 Joan B.Sauri.....Riera.....1 tci
 Joan Sala.....Montserrat.....16 tci
 Josep Subira.....S.Francesc P.22.....tci.....7 tci
 Sebastia Salvador.....Argentona 49.....7tci/5tq
 Josep Sagrera.....S.Joan 43.....2 tci.....tci
 Sala,Baladia i C°.....Cuba/Lhio.....26tci/5bv
 Ignasi Trinche.....Cristina.....5 tci
 Joan Viza.....F.Padua.....tq
 Pere Valls Baques.....Cabinet 12.....tci.....11 tci
 Agusti Viniegre.....S.Antoni.....11 tci
 Vicens Xirau.....S.Antoni 80.....tci

NOTES: tci=telers circulars; bv=bateries a vapor; bg=bateries a gas; f=fusos; tp=teler pla; tq=teler quadrat; t=telers mecanics; tc=telers comuns.

QUADRE 2: INDUSTRIES I MECANITZACIÓ: 1855-1882.

INDUSTRIES	1855	1856	1857	1858	1860	1861	1862	1870	1882
FILATURES.....	8	10	9	8	9	10	9	11	12
TISSATGE MECANIC.....	2	3	3	4	8	9	9	6	9
PUNT MECANIC.....									9
TISSATGE MANUAL.....	22					17		16	13
PUNT MANUAL.....	11					27		25	33
TISSATGE I PUNT MANUAL.....	45	49	53	39		44			

MECANITZACIÓ	1855	1856	1857	1858	1860	1861	1862	1882
FLIBOS.....	23.760	29.846	35.790	37.960	32.275	41.675	39.675	64.083
TELERS MECANICS.....	135	207	288	413	398	573	577	1.376
BATERIES.....								63
TELERS MANUALS TISSATGE.....	295					337		140
TELERS MANUALS PUNT.....	44					158		264
TELERS MANUALS TIS/PUNT.....	570	570	597	626	483		488	

FONTS: AMI. Contribucions d'Industria, tenia en compte l'any real, no el fiscal.

QUADRE 3: CRONOLOGIA DE LA INSTAL·LACIÓ DE MOTORS DE VAPOR I GAS A LA INDÚSTRIA TEXTIL: 1857-1898.

ANY	MV CV/V	MG CV/G	TM CV/T	ANY	MV CV/V	MG CV/G	TM CV/T		
1857:	-	-	-	1878:	-	-	1 2 1 2		
1858:	1 ?	-	-	1 2 ?	1879:	2 8	-	-	2 8
1859:	-	-	-	-	1880:	1 4	2 4	3 8	
1860:	2 ?	-	-	2 ?	1881:	2 6	6 13	8 19	
1861:	-	-	-	-	1882:	5 97	1 2	6 99	
1862:	2 +80	-	-	2 +80	1883:	9 108	1 2	10 110	
1863:	3 97	-	-	3 97	1884:	6 214	2 3	8 217	
1864:	1 4	-	-	1 4	1885:	1 2	1 1	2 3	
1865:	-	-	-	-	1886:	3 19	1 1	4 20	
1866:	-	-	-	-	1887:	1 30	-	-	1 30
1867:	1 2	-	-	1 2	1888:	-	-	3 5	3 5
1868:	2 50	-	-	2 50	1889:	1 60	2 2	3 62	
1869:	-	-	-	-	1890:	1 60	1 2	2 62	
1870:	-	-	-	-	1891:	3 8	4 9	7 17	
1871:	-	-	-	-	1892:	1 50	-	-	1 50
1872:	2 4	-	-	2 4	1893:	3 133	2 2	5 135	
1873:	2 4	-	-	2 4	1894:	4 32	-	-	4 32
1874:	-	-	-	-	1895:	2 32	1 2	3 34	
1875:	2 52	-	-	2 52	1896:	2 120	1 2	3 122	
1876:	2 72	-	-	2 72	1897:	3 286	1 2	4 288	
1877:	3 209	-	-	3 209	1898:	-	-	3 10	3 10

NOTES: MV=motor a vapor; CV/V=cavalls a vapor; MG=motors a gas; CV/G=cavalls a gas; TM=total motors; CV/T=total cavalls. Un signe positiu davant la potencia en cavalls indica que, a manca d'alguna dada de potencia d'algun motor, els cavalls col·locats son nes que els indicats.

QUADRE 4: MOTORS INSTAL·LATS EN LA INDUSTRIA TEXTIL: 1857-1898.

EMPRESA	ANY	MES	CARRER	ACTIVITAT	POTENCIA
Jacint Barrau	(1858)		Hospital	teixits	?cv
Melcior Alsina	(1860)		Habana 1	fil/teix	?cv
Escubos i Fill	(1860)		Figueretas	teixits	?cv
Miquel Ferrer i Fill	(1862)		S.Joan 70	fil/teix	?cv
C° Busqueta i Sala	(1862)		S.Agusti	fil/teix	80cv
C° Oliver i Fonrodona	(1863)		Rabalet	teixits	16cv
Rafart i Roldos	(1863)		Merce 55	fil/teix	69cv
Escubos i Fill	(1863)		Merce 55	fil/teix	12cv
Jaume Baulenas	1864	(3/5)	Unio/Cuba	teixits	4cv
C° Sala, Baladia i Coll	1868	(4/9)	Unio/Cuba 40	punt	2x25cv
Gaieta Marfa	1872	(23/4)	Cami Ral 88	punt	2cv
Francesc Julia Majo	1872	(8/9)	S.Felicia 16	punt	2cv
Gaieta Marfa	1873	(19/12)	Figueretas 1	punt	2cv
C° Requesens i Nebot	1873	(24/12)	S.Marta 44	punt	2cv
Joaquim Viada	1875	(15/1)	Analia 2	punt	2cv
Salvador Pages i C°	(1875)		Merce	teixits	50cv
Josep Arenas	1876	(6/9)	Merce	fil/teix	70cv
Josep Barbosa	1876	(31/10)	Sta.Marta 43	punt	2cv
C° Baladia i Sala	1877	(20/4)	S.Agusti	fil/teix	2x100cv
Manuel Guanyabens	1877	(23/2)	Cristina 17	teixits	7cv
Josep Sagrera	1877	(24/4)	S.Juan 23	punt	2cv
Pere Guinovart i C°	1878	(7/5)	Pujol 10	punt	2cv
Minguell i C°	1879	(18/3)	Pl.Cuba/S.Joaquim	punt	4cv
Masoliver Geraans	1879	(29/4)	Analia 2	punt	4cv
Josep Garcia Oliver	1880	(9/12)	Habana	teixits	4cv
C° Baladia i Sala	1880	(9/4)	S.Agusti	fil/teix	3cv
Enric Inesta	1880	(1/10)	S.Francesc P.27	punt	1cv
Pere Guinovart	1881	(2/7)	Prat 2	punt	2cv
Pere Ribas	1881	(17/9)	Figueretas	punt	2cv
Francesc Regas	1881	(8/7)	Molas	punt	3cv
Quadrada i C°	1881	(16/11)	Ibran/Baleas	punt	2cv
C° Llavina i Inesta	1881	(16/11)	S.Francesc P.27	punt	2cv
Marcis Colomer	1881	(16/12)	S.Benet 46	punt	2cv
C° Llavina e Inesta	1881	(16/11)	S.Francesc P.25-29	punt	2cv
Joan Maristany	1881	(3/8)	Cami Ral 81	punt	4cv
Antoni Calsapeu	1882	(8/3)	S.Antoni 38	punt	1cv
Llornenc Salvador	1882	(9/6)	Argentina 49-51	punt	2cv
C° Jordana i Espiell	1882	(16/6)	Rabalet 19	filats	40cv
C° Nebots d'Antoni Regas	1882	(2/8)	S.Joaquim 43-45	punt	4cv
C° Mas geraans	1882	(17/11)	S.Joan	filats	50cv
Andreu Sans	1882	(4/1)	S.Agusti	punt	2cv
Francesc Coll Puig	1883	(19/2)	S.Agusti 37	punt	2cv
C° Fills de Gaieta Marfa	1883	(20/4)	Rabalet	punt	20cv
Marcis Colomer	1883	(12/1)	S.Benet 52	punt	5cv

Obrera Mataronesa	1883 (23/2)	Merce	teixits	50cv
C° Falero i Recasens	1883 (13/4)	Sta.Marta 4	punt	4cv
Vda. Gaieta Marfa	1883 (20/4)	Raballet	punt	4cv
C° Cabot, Alabau i Coll	1883 (20/4)	S. Antoni 51	punt	2cv
Narcís Colomer	1883 (27/4)	S. Benet 52	punt	5cv
C° Nebots d'Antoni Regas	1883 (30/10)	S. Joaquim 53	punt	6cv
C° Minguell i Peradejordi	1883 (4/12)	S. Joaquim 74	punt	12cv
Falero, Recasens i C°	1884 (15/1)	Sta. Marta 44	punt	4cv
Pere Ribas Vila	1884 (17/1)	Campany	punt	10cv
Francesc Julia Majo	1884 (29/1)	S. Felícia 18	punt	10cv
Antoni Roca	1884 (26/6)	S. Francesc P.8	punt	6cv
C° Llavina e Inesta	1884 (17/10)	Montserrat	punt	4cv
Vda. Gaieta Marfa	1884 (23/12)	Raballet	punt	3x60cv
C° Mauri i Cabus	1884 (18/11)	Amalia 22	punt	1cv
C° Falero i Recasens	1884 (19/2)	Montserrat 37	punt	2cv
Salvador Julia Ginesta	1885 (26/2)	Nou 9	punt	1cv
C° Alsina, Baixes, Abril	1885 (9/12)	Sta. Marta 5	punt	2cv
Francesc Julia Majo	1886 (25/5)	S. Felícia 16	punt	6cv
C° Cabot, Alabau i Coll	1886 (1/6)	S. Antoni 51	punt	10cv
Julia Suari i C°	1886 (1/6)	S. Joaquim 65-67	teixits	3cv
Pere Valls Baques	1886 (26/3)	S. Felícia 20	punt	1cv
Vda. i Fills J. Esquerra	1887 (17/11)	Habana/Prat	filats	30cv
Francesc Ponsa	1888 (19/1)	Balmes/Campany	punt	2cv
Agusti Pinyol	1888 (19/7)	S. Agusti 25	punt	1cv
C° Cabot i Alabau	1888 (28/6)	S. Antoni 60	punt	2cv
Salvador Comas	1889 (21/6)	Cami Ral 31	punt	1cv
C° Marti i Torrent	1889 (4/4)	Riera 30	punt	1cv
Fills d'Antoni Escubos	1889 (12/12)	Merce	filats	60cv
C° Vinyas & Sanglas	1890 (2/3)	S. Agusti 62	filats	60cv
Emili Aranyo	1890 (6/2)	Cami Ral 81	punt	2cv
Joaquim Pujols	1891 (11/9)	S. Joan 47	punt	1cv
Salvador Comas i Gerau	1891 (25/9)	Cami Ral 38	punt	4cv
Joan Subira	1891 (3/5)	S. Francesc P.24	punt	1cv
Manuel Pesant	1891 (11/8)	Rierot 14	punt	3cv
Josep Viladevall	1891 (24/3)	S. Agusti 39	punt	4cv
Joan Ponsa	1891 (7/4)	Balmes 31	punt	2cv
Tomas Colomer	1891 (11/8)	Churruca	punt	2cv
Vda. Arenas	1892 (2/6)	Merce	fil/teix	50cv
Enric Escapa	1893 (2/3)	S. Joan 24	punt	1cv
Jaume Mas	1893 (9/2)	Raballet 38	teixits	1cv
Sala, Baladia i C°	1893 (26/9)	S. Benet (prol.)	fil/teix	125cv
Miquel Recasens	(1893)		punt	6cv
C° Ramis i Julia	1893 (2/3)	Nou 9	punt	2cv
Colomer Geraans	1894 (22/2)	Prat 2	punt	6cv
Pere Esparnach	1894 (18/12)	Vora terme Cabrera	punt	4cv
Fradera, Fontrodona i C°	1894 (18/12)	S. Benet	teixits	6cv
Francesc Julia	1894 (18/12)	Goya	punt	16cv
Gaieta Marfa	1895 (19/2)	Jorge Juan	punt	2cv
Francesc Arno	1895 (12/3)	Balmes 35	punt	2cv
Minguell, Peradejordi i C°	1895 (20/6)	S. Joaquim 74	punt	30cv
Fills Esquerra	1896 (21/1)	S. Agusti	filats	2x60cv

Josep Casanyas	1896 (21/1)	S. Antoni 72	punt	2cvg
Dionisi Serra	1897 (6/10)	Garcia Oliver	teixits	2cvg
Bernans Mas	(1897)	S. Joan	fil/teix	2X128cv
Fills Esquerra	1897 (11/3)	Habana 1	filats	30cv
C ^e Comas, Blanc i Solanas	1898 (10/2)	Tras Sta. Ana 19	punt	4cvg
Vicens Joseph	1898 (10/2)	Churruca 80	punt	2cvg
Enric Escapa	1898 (24/2)	Habana	punt	4cvg

NOTES: cvg=cavalls a gas, cvv=cavalls a vapor. Quan l'any es entre parentesi indica que la font de la informació no son els acords municipals.

NOTES.

- 1.- Aquest estudi vol donar una visió general de l'activitat econòmica en el tèxtil a partir de mitjan segle XIX, i ve a continuar l'anàlisi del sector iniciat a COSTA I OLLER, Francesc. *Mataró Liberal. 1820-1856*. Mataró, 1985, p. 103-195. El treball s'articula al voltant de les següents bases estadístiques: les contribucions d'indústria i comerç dels anys 1855-1862, i la de 1882. També en un llistat de bases imposables de l'any 1870, al lligall 186 de l'Arxiu Municipal de Mataró (A.M.M.). I a partir d'aquests anys, a manca de sèries sistemàtiques directes, hem basat una aproximació al sector tèxtil a través dels permisos d'instal·lacions de motors de vapor i gas, tot i que les instal·lacions il·legals eren moltes.
- 2.- Les contribucions d'indústria i comerç es troben a l'Arxiu Municipal, menys la de 1882, de la qual hem localitzat una còpia en un arxiu particular. Estem treballant en el seu estudi, però en donarem una visió general a través dels percentatges relatius de les cotitzacions, tenint en compte les seves divisions legals: Tarifa Primera = 35,05 per cent (comerç = 25,33 per cent i artesanía = 9,72 per cent). Tarifa Segona = 3,57 per cent algunes activitats del sector serveis. Tarifa Tercera = 56,33 per cent de la indústria manufacturera. Tarifa Quarta = 4,76 per cent professionals. Tarifa Cinquena = 0,26 per cent diversos.
- 3.- A.M.M. Acs, 24 març 1858; 16 octubre 1874; 12, 14, 21 novembre 1879; 19 octubre, 9 novembre 1881; 14, 21 juliol 1885; 12, 19 juliol, 4, 18 agost 1887; 23, 25 desembre 1880. A.M.M. Fom 1/7/5, i Matricules industrials dels anys 1854, 1856, 1858, i 1861. *La Costa de Llevant*, 23 setembre, 25 novembre 1900; 24 febrer, 3 març 1901; 8 febrer 1903. *El Mataronés*, 6 gener, 17, 31 març, 7, 14, 21 abril 1878; 17 octubre 1886. *La Costa de Llevant*, 26 juny 1898.
- 4.- A.M.M. Ac, 13 setembre 1861. A.M.M. Arxiu de Protocols (AP). Tunyí, 1886, I, 3, II, 212; 1896, I, 138, II, 342; 1905, III, f. 1949; 1906, I, f. 250. Cabanyes 1898, núm. 98; 1899 núm. 121.
- 5.- A.M.M. AP. Tunyí, 1877, f. 68; 29 juliol 1884; 1891, I, 93; II, 206; 1892, I, 103.
- 6.- A.M.M. AP. Tunyí, 1886, I, 117, 137; 1896, III, 391; 1908, I, 41. *El Clamor de la Marina*, 6 juliol 1879. *El Mataronés*, 11 novembre 1877.